دکتور بورهان .أ. یاسین :

فەراموشکرنا رۆلێ بەغدا د خزمەتا دبلوماسیەتا کوردی دایە

دیدار: ئەرشەد حیتو

خواندنا تە بو بریارا پەرلەمانێ تورکی ب بەزاندنا سنورێ باشوورێ کوردستانێ ب مەرەما نەهێلانا (P.K.K) چییە؟ چ رەهەندا لدویڤ خو دهێلیت؟؟!

بەرسڤ: بریارەکا گرنگ بوویە ژلایێ سیاسەتا تورکی ڤە، کو ئەڤ بریارە حکومەت و دەزگەهێ لەشکەرێ تورکی یێ ئازادە بو بەزاندنا سنوورێ هەرێما کوردستانێ و ژلایێ دبلوماسی ڤە ئەڤ بریارە بوویە ئەگەرێ لڤاندنا کومەلگەهێ نیڤ نەتەوەیی چ لسەر ئاستێ هەرێمایەتی یان جیهانی ژی بشێوەکێ جدیتر ئەڤ بابەتێ لەشکەر کێشیا

تـوركی بـۆ بەزانـدنا سـنووری و هەرشـە ل هـەرێما کوردسـتانێ و پاشـەرۆژا وێ د هێـتەکرن و ل ئاستێ هێـزا داگیرکـەر ل عیراقـێ کـو (ئـەمریکا)یـە، ئـەوژی بوویـە ئەگەرێ وەرگرتنا ڤان گەفێن تورکی ب شێوەکێ جدیتر.

دەربارەی بریارا پەرلەمانی دوو خال هەنە د بریارا پەرلـەمانی دا کو ب دیتنـا مـن دگرنگن:

> **لـــەورا ئـــەڤ لەشـــکەرکێشـــییە ململانەکـــە دناڤبـــەرا حکومـــەتا ئیسلامیا توندرەویا (ئەردوگان)ێ و دەزگەهێ سەربازی دا**

١- ئەڤ بریـاره نـەبۆ رۆژەکـێ و دوو رۆژایـە بـەلکو ب مـاوێ سـالەکێ دسـتویری دایـە هێـزا سـەربازی کـو سـنورێ کوردسـتانێ ببــەزینیت، و د ســالەکێ ژی دا هــوین دزانن د سیاسەتێ دا گەلەك تشت چێدبن، لـەورا ئـەم دشـێین بریـارا پەرلـەمانی ب بریارەکا ڤەکری بەرێخوبدەینێ.

٢- دبریـارا پەرلـەمانی دا دویماهیـك بریـار بـۆ حکوومـەتا تـورکی بجـە دهێلت. ئـانکو حکوومەتا (ئەردوگان) ی دویماهیك بریار وەردگریت.

لێ بدیتنا مـن بریـارا پەرلـەمانی تـورکی رەهەنـدێ عیراقـێ گرنگیـەکا زۆر تایبـەتی وەرگرتیـە، چـونکە ل وەختـەکێ وەسـا هـات کـو کـورد ل باشـوورێ کوردسـتانێ وەسـا هەست دکەن کو ئەو جارەکا دی بەرەو رویی فشارەکا مەرکـەزی دهێت، چ پەیوەنـدی ب بریارا (١٤٠) یان ب هندەك بابـەتێن ئـستراتیجی وەکـی گرێبەسـتێن (نـەفتێ)، وەسـا دهێته هەست کرن کو بریارا پەرلەمانێ تـورکی د وەختـەکی دا هـات کـو کـورد بـەرەو روی فشارەکا دی یان هێدی هێدی بەرەڤ ڤەیرانەکا جدی دگەل بەغدا بچن.

ئەڤەژی ژ نیگەرانیا کوردا زێدەتر لێ کر، بەلێ ب دیتنا من کو تورکیا دڤێ لەشـکەر کێشـیێ مەبەسـتا وان ئـەو نینـە هـەمی باشوورێ کوردسـتانێ داگـیر بکـەن، بـەلکی مەبەستا وان زێدەتر ئەوە هندەك ئوپراسیونێن سنورداش دژی (پکك) بکەن.

بدیتنا تە ئەڤ لەشکەرکێشیا تورکی نـە ژ ئـە نجامێ هـەبوونا ململانـەکا تونـدە دناڤبەرا دەزگەهێ سەربازی و حکمـەتێ دا، ئـانکو دناڤبـەرا لایەنگـەرێن کـەمالیزمێ و لایەنگەرێن لیبرال دیموکراسی دا؟

بەرسڤ: بەلێ، پرسیارەکا گەلەك گرنگە، پێرابوونێن تورکی د سیاسەتا دەرڤەدا و بتایبەتی لسەر مەسلا کوردی، و زێدەتر تەحدیدکرن لسەر مەسەلا لەشکەرکێشیا باشووریێ کوردستانێ راستەوخۆ پەیوەندیدار ب هەوا کەشێ سیاسی دناڤ تورکی دایە. دڤان هەردوو سالێن دوماهیێ دا، ناسیونالیزما توندەروییا تورکی بشێوەکێ ئاشکرا دەربرینێ ژ خو دکەت و خودیاردکەت و یا دوویێ پێشڤەچوونا ئیسلاما میانرەو وسەرکەفتنا وان د هەلبژارتنێن ڤێ دویماهیێ ل تورکیا و دگەل فشارا رەئیا گشتی د ناڤ تورکیا دا کو تورکیا بەرەڤ توندرەویێ ببەن، و دهەمان وەخت دا هەست کرن (ئەنتی ئەمریکا) یان بێژین دژایەتیکرنا ئەمریکا و رۆژئاڤا، کو ئەڤەژی ئێك ژ وان ترسانە کو دهێنە بەحسکرن کو ئەگەر چەند سالێن بهێت ئەورۆپا بخێرهاتنا تورکیا بکەتن بۆ ناڤ ئێکەتیا ئەورۆپا، کو ئەز بخۆ ڤێ چەندێ دویر دبینم، لێ بەلکو دناڤ تورکیا بخۆدا ئەو کەش و هەوا بەرەڤ هندێ دچیت کە تورکیا بخو پاشکەشێ ژ ڤی پروژەی بکەتن. ب فشارا توندرەویا ناسینونالیزما تورکی، کو ئەڤ کەش و هەوا دژی پرۆژێ ئەمریکا و رۆژئاڤایە. لێ ئەز باوەردکەم دەزگەهێ لەشکەریێ ل تورکیا و پشتی سەرکەفتنا (حزبا ئوردگانی) ل هەلبژارتنێن دوماهیێ، کەفتە رەوشەکا نیگەرانیێ کو دەزگەهێ سەربازی کەفتیە رەوشەکا هستیریایێ.

باوەر ناکەم بۆ ئەمریکا گەلەکا ب ساناهی بیت دڤێ قوناغا هەستیاردا ژ پرۆسا سیاسیا عیراقێ واز ژ کوردا بهێلیت

کو ئەو نەشێت ب کودەتایەکا سەربازی خو ژ ئیسلاما میانرەو خلاس بکەتن، بەلکو ئەو دخوازیت ب خونیشاندانەکێ ل سیاسەتا دەرڤەیا تورکی لسەر مەسەلا کوردی دیار بکەتن. لەورا ئەڤ لەشکەر کێشییە ململانەکە دناڤبەرا حکومەتا ئیسلامیا توندرەویا (ئەردوگان)ی و دەزگەهێ سەربازی دا.

لێ فەرە بێژم کو بۆچوونا من ئەوە ل ڤەیرانا ڤێ دوماهیێ بۆ سەر باشووریێ کوردستانێ دەزگەهێ سەربازی یێ تورکی پێگەیەکا دی ژ دەست دا و ئەڤەژی سەرکەفتنەکە بۆ (ئەردوگانی) چونکە گەف ب دەزگەهێ لەشکەری کرن، بەلێ ئەو گەف بجه نەئینا، بەلێ ژلایێ سیاسی ڤە پەیاما وان گەهشت بەلێ ژلایێ سەربازی ڤە پەیاما وان نەگەهشت و ئەز باوەردکەم تشتەکێ گەلەك گرنگ ل ڤان رۆژێن بهێت

چێ نەبیت، ئەم کەفتینە قوناغا پاشەکشەی یا لەشکەری تورکی بەرەڤ دویماهیێ یان کەفتیە قوناغەما دیتر کو دیالوك و ئاشتی ببیتە راستیەك دناڤبەرا (حکومەتا ئەردوکانی و پەکك)ێ یان لایەنێ کوردی لێ باوەریا من ئەوە رەوش یا بەرەڤ ئارامیێ دچیت.

ئەمریکا ئەڤرۆ خودانا پارستنا سەروەریا عیراقێ یە لگورەی بریارا (١٥٤٦) و دهەمان وەخت دا هەڤ پەیمانەکا مێژووی یا ب هێزە دگەل تورکیا ئایا ئەمریکا دێ بەرژەوەندێن خو دگەل تورکیا کەتە قوربانی کوردان یان بەروڤاژی. ژلایەکێ دیڤە تو چەوا هەلویستێ دەولەتێن عەرەبی دبینی؟

بەرسڤ: ڤێ پرسیارێ گەلەك رەهەند هەنە، ب دیتنا من رەهەندێ عەرەبی ئزدیواجیەتەکا سیاسی هەیە کو ئەوژی لسەر دوو هەلویستێن سیاسی هاتیە ئاڤاکرن: یا ئێکێ ئەو حەز دکەن سەربۆرا هەرێما کوردستانێ بەرەڤ پێشڤە نەچیت و گەشەنەکەتن بەرەڤ چێبوونا کیانەکێ سەربخو کوردی چونکە دناڤ ناسیونالیزما عەرەبی دا ئەڤە تشتەکێ ئاشکرایە و ڤەبرە کو عیراق دەولەتەکا عەرەبی یە و کوردستان پشکەکە ژ یاکو ئەو دبێژنێ نیشتمانا عەرەبی.

ئانکو ئەو دناڤ خۆدا حەز دکەن فشارەکا زێدە بکەڤیتە سەر باشوورێ کوردستانێ، کو هەر نەبیت پرۆسا بەرەو کیانەکێ کوردی بهێتە قوتکرن و راوستاندن.

> **لێ ئەوا ئەز بەحس دکەم ئەوە کو باشوورێ کوردستانێ دچارچووڤێ ڤێ سێ گوشێ دا پیچەك ژبن کاریگەریا عەرەبی و ناوەندێ بهێتە دەرێ و بشێت وەکو نوینەرەکێ کوردی رۆلێ خۆ ببینیت بێی کو سیاسەتا کوردی د فلترێ عەرەبی ل بەغدا پێشڤەبچیت. هەر چەندە رێڤەبرنا سیاسەتا کوردی درێکا بەغدا دا ل هندەك لایەنا هەلویستێ مە ب هێز دئێخیت لێ د هەمان وەخت دا ژکەسایەتیا دبلوماسیا کوردی لاواز و کێمتر دکەتن**

ژلایەکێ دیڤە ئەو قەت حەز ناکەن کاریگەریا تورکی لسەر دەولەتەکا عەرەبی زێدەبیت و نە لسەر ئاستێ هەرێمایەتی ژی زێدەبیت. چونکە تورکیا ژ کێم وان

دەولەتێن ئیسلامیە کو پتر لاینگرە بو هەبوونا ئسرائیلێ و زێدەباری پەیوەندیێن ئستراتیجی دناڤبەرا (تورکیا و ئسرائیل) دا هەر ژ سال ١٩٩٦ ئەو پەیوەندی بەرەڤ پێشڤەدچن و گەهشتیە قوناغکا گرنگ.

دەربارەی ئەمریکا، لدیف پەرگرافا حەفت ئەمریکا ب هێزەکا فەرمی هاتیە نیاسین ب بریارەکا نیڤ نەتەوەیی کو ئەو بەرپرسە ژ پارستنا ئیمناهیا هەمی عیراقێ ب کورستانڤە لێ ئەز باوەر دکەم ئەمریکا ئامادە نینە دگەل هەڤپەیمانەکا خۆیا دێرین ل دەڤەرێ بکەڤیتە روی ب روی بوونەکا سەربازی. و دهەمان وەخت دا ئەز باوەر ناکەم بۆ ئەمریکا گەلەکا ب ساناهی بیت دڤێ قوناغا هەستیاردا ژ پرۆسا سیاسیا عیراقێ واز ژ کوردا بهێلیت.

ئەو هەلویستێن ژ دەولەتێن ئەندام د ئێکەتیا ئەوروپی دا هاتینە وەرگرتن زێدەتر خۆ نێزیکی بۆچوونا کوردی دکەن، کو کێشە دڤێت ب دیالوك و ئاشتێ چارەبیت

ئەمریکا دوو هەلویست هەنە: هەلویستەك ئەوە کو پەیوەندیێن خۆ دگەل تورکیا هندی بشێت بپارێزیت، چونکە ئەگەر ئەو پەیوەندیێن خۆ نە پارێزیت، مەترسی هەیە و مەترسیەکا جدی یە کو تورکیا نێزیکی بازنێ دەولەتێن (ئەنتی ئەمریکا) بیت وەکی (سوریا و ئیران و هندەك رژێمێن دیتر) و بتایبەتی ل (سوریا و ئیرانی).

و نێزیك بوونا تورکیا زێدەتر ل سوریا و ئیرانێ دێ گەلەك کارێگەریا خۆ لسەر سیاسەتا ئەمریکا یا هەرێمایەتی و رۆژهەلاتا ناڤەراست هەبیت، ژبەر هندێ ئەز بباوەرم ئەمریکا نە ژبەر خاترا کوردا واز ژ تورکیا دهینیت و نەژی ژبەر تورکیا واز ژ کوردا دهینیت و دناڤ مێژوویا دبلوماسیا ئەمریکا دا گەلەك نموونە هەنە کو ئەمریکا شیایە دوو دوژمنێن ئێك بەرامبەر ئێك دوژمن بەلێ بۆ ئەمریکا دوست بشێت پێکڤە راگریت چونکە پەیوەندیێن هەردووکان دبەرژەوەندا ئەمریکاندانە و ئەڤ نموونە لسەر (یونان و تورکیا) و (مصر و ئسرائیل) و گەلەك جهێن دی ل جیهانێ دهێت.

ب باوەریا من دڤێت کوردان چاڤ ل وێ چەندێ نەبیت کو ئەمریکا ژبەرخاترا وان هاوپەیمانەك گەلەك گرنگ و ئستراتیجی هەیە و بتایبەتی د وەختەکی دا کو کاریگەریا روسیا جارەکا دی یا زێدەتر دبیت لسەر هاوکێشا سیاسیا جیهانی و خەلك جارەکا دی یێ بەحسێ شەرەکێ سار دکەت، ژبەر هندێ ناهێتە خواستن هەرگیز

تورکیا ژ دەست بـدەت کو تورکیـا دەولەتـەکا گەلـەك گرنگە سـنورێن وێ د هاوبەشـن دگەل هندەك جهێن تژی ڤەیران بەلێ تژی دەولەمەندینـە ژی وەکـی (قـەوقاز) و ئـەو پێشڤەچوونێن ئەفغانستان و پاکستان ژی براستـی خـەلکی گەلـەك نیگـەران دکـەتن کو دگەل هندێ ژی ئەمریکا بـەراهیا هـەمیان نیگـەران دکـەتن. ژبـەر هنـدێ ژ دەسـت دانـا تورکیـا دجهـەکێ هوسا هەسـتیار و ئـستراتیجی دا و دوی وەختـی دا کو ئـەمریکا گەلــەك چــەپەر ڤەکرینــە دبەرژەوەنــدا نەتەوەییا ئەمریکا دا نینە.

لــەورا ئــەز دبیــنم ئــەمریکا دڤێــت هــەردووکا رابگریــت (تورکیـا و کـوردا) و کورد ژی سیاسـەتا خـۆ لسـەر وی بنـاغێ ب خەملینن باشـترە و ئەگـەر کوردا سیاسـەتا خـۆ لسـەر وی بناغـەی ئاڤـاکر، ئـەز بـاوەر دکەم ئەم دێ ژ سـێ گوشـەکێ نێزیـك بـین کو ژێ بێژم تێگەهشتنا (کوردی – تـورکی – ئەمریکی) و ئەگەر ئـەم شیاین وێ سـێ گوشێ ڤەرا هەنگ بکەین، ئـەم دێ شـێین هـەر خزمـەتا سیاسـەتا هـەرێما کوردسـتانێ کـەین و هـەم خزمـەتا بـاکووری دێ هێتـە کـرن، چـونکە ب وێ سـێ گوشـێ ئـەم دێ دیالوکەك (باکوور دگەل تورکیا) ڤەراهەنگ بکەین ئانکو ئەم دێ بینـە هاریکار. بـەلێ ئەگەر ئەو سێ گوشە نەهاتە ڤەراهەنگ کـرن، باوەردکـەم بیاڤێ ڤـەیران و ئالوزیـا و تەنگەژیا دێ یـا بـەردەوام بیت. بـەلێ باوەردکـەم ئـەمریکا دێ بەلانسـێ راگریـت هـەر چەندە یا ب زەحمەتە.

> **کوردا کەمتر خەمیەك مەزن کریـە ل وەختـی کـەفتنا رژێمـا عیراقـێ، دبلوماسیەتا خۆ ل جیهانێ تەجمید کریە و باشترین دوو دبلوماسیێن خۆ (بەرهەم صالح و هوشیار زێبـاری) ئێخستینە دخزمەتا عیراقێدا**

M دکتور تـە گەلـەك بەحسـێ سـێ گوشا (کـوردی – تـورکی – ئـەمریکی) کـر، تـە هەلویستێ (بەغدا) ڤەراموشکر و سـەرەرای کـو حکومـەتا تورکیـا گوتیـە دێ مـە بتنـێ کەنالێن دبلوماسی دگەل بەغدا هەبن بۆ چارەکرنا هەر ڤەیرانـەکێ. لێ دبلوماسیەتا کوردی حەز دکەت کـو چـوار گوشـەك هـەبیت (هـەولێر – واشـنتون) و (بـەغـدا تورکیـا) چونکە هەرێما کوردستانێ پـارچەکە ژ عیراقـا فیدرال و رولەکێ سەرەکیێ هەی دچێکرنا

بریـارا سیاسـی دا ل عیراقـێ. ئایـا ڤەراموشکرنا رولێ بەغـدا نابیتـە لاوازیـەك بـو دبلوماسیەتـا کوردی؟

بەرسڤ: پرسـیارەکا گەلـەك گرنگـە بشـێوەکێ گشـتی پشـتی روخانـدنا دکتاتوریـەتا سـەدامی تـا مـاوەکێ نێزیـك ژی سیاسـەتا بەغـدا دپەیوەنـدیێن (کوردی – تـورکی) دا سیاسەتەکا کلاسیکی بـوو. بـو نموونـە سـەرەدانا ڤەشارتـیا (جەعفـەری) بـۆ تورکیـا گروڤەکێ ب هێـزە بـو وێ سیاسـەتێ. تـاکو حکوومـەتا هـەرێما کوردسـتانێ ب ئاشـکرا گوتی کو لدەمێ وەڤدێن عیراقـێ دچـنە (ئـەنقرە) پێدڤیـە نوینـەرێن کـورد دگەلـدابن ئانکو ب دیتنا من دڤان چوار سالێن دویماهیێ دا عـیراق زێـدەتر بـەرەڤ وێ سیاسـەتێ چوویە کو پەیوەندیێن راسـتەوخۆ ل گەل ئەنقـەرە چێکەت بیێ کاریگەریا کوردی لسەر وان پەیوەندییان لێ ل ڤەیرانا ڤێ دوماهیێ دشێم بێژم بۆ جارا ئێکێ تورکیـا ل گـەل ئیراقـێ نەشـیا رێکەفتنـەکێ بکـەت لسـەر مەسـەلا (پکـك) و باشـووری بگشـتی ئەڤـەژی دزڤریتـە وێ چـەندێ کـو نـە بەغـدا باشـیێ ل گـەل کـوردان دکـەت، بـەلکو تورکیا چ چارەسەریێن ناڤین قەبوول ناکەتن.

ئـەز بباوەرم ئـەو پرسیارا هـوون پـێش چاڤ دکـەن، بـۆ رولێ بەغـدا د ئارامیـا ڤـێ قەیرانێ دا، بەلێ ب قەناعەتا مـن تێکهـەل بوونـا بەغـدا بـۆ وێ سـێ گوشێ کـو ببیتـە چوار گوشە ئەڤە گوهورینا ئسـتراتیجیێیە ژ ئسـتراتیجەکێ بـۆ ئسـتراتیجیەکا دیـتر، لێ ئەوا ئەز بەحس دکەم ئـەوە کـو باشـووری کوردستانێ دچارچووڤێ ڤێ سـێ گوشـێ دا پیچـەك ژبـن کارێگـەریا عـەرەبی و ناوەنـدێ بهێتـە دەرێ و بشـێت وەکـو نوینەرەکێ کوردی رۆلێ خۆ ببینیت بێی کو سیاسـەتا کوردی د فلـترێ عـەرەبی ل بەغـدا پێشڤەبچیت. هـەر چـەندە رێڤـەبرنا سیاسەتا کوردی درێکا بەغدا دا ل هندەك لایەنا هەلویستێ مـە ب هێـز دئێخیت لێ د هـەمان وەخـت دا ژ کەسـایەتیا دبلوماسـیا کـوردی لاواز و کـێمتر دکـەتن و دنـاڤ ڤـی حالەتی دا دژایەتیەك هەیە، کو ئەوژی دهێتە سەر پرۆژێ مە، پـرۆژێ ڤەگرێدانا مـە زێدەتر ب بەغدا ڤە، کو ئەڤەژی ئەنجامێ چوار گوشـەیێیە بـەلێ دڤێت کورد بـەرەڤ

> **ب دیتنـا مـن هـەر وەختـێ کـاودانێن ئیمناهیێ ل بەغدا بەرەڤ باشتر بچن، دەنگێ بەغدا دێ لسەر مە بلنـد تـر لێ هێت و بەغدا دێ هەول دەت وێ ئازادیا دەستێ مەدا هەی کێمتر بکەتن**

وێ چەندێ بچن کو دبلوماسیەتا خۆ هەبیت و بێی کو درێکا بەغدا را دەربرینێ ژ دبلوماسیەتا خۆ بکەن.

کو ل وی دەمی دبلوماسیەتا کوردی نامینیت و دێ بیتە دبلوماسیەتا عیراقی کو دئەنجامدا دێ بیتە کێشا (عیراق و تورکیا و ئەمریکا) نابیتە کێشا (کورد - تورکیا - ئەمریکا) و ل وی دەمی ئەکتەرێ کوردی دێ لاوازتر خۆیا بیت. بو نموونە وەزیرێ بەرگریا بریتانی دێ هێتە بەغدا و ناهێتە لایێ. کاک (مسعود بارزانی).

ب دیتنا من تێگەهشتنەکا کوردی راستەوخو دگەل تورکی و لسەر چ بنیاتەکی ببیت ب پێدڤی دزانم چ پرۆژێن وەبەرهێنانێ بن یان بەشداریێ دپرۆژێن نەفتێ دابکەتن

لێ ل دەمێ دهێتە (سەرەرەش) و دگەل (کاک مسعود)ی کونفرانسەکێ بەرفرەه سازدکەت هینگی وەسا دێ هێتە دیارکرن کو (کوردا) دبلوماسیەتا خۆ یا هەی بەغدا حەز بکەت یان حەز نەکەتن. لێ چونکە پەیوەندییێن مە وەسا ب ساناهی نینە بەلکو ئالوزە و دوێ ئالوزیێ دا دبلوماسیا کوردی ئالۆزە.

دەنگڤەدانا ڤی قەیرانێ لسەر ئاستێ دبلوماسیەتا جیهانی چ رەهەندێن پوزتیڤ بۆ کوردان پەیداکرینە؟

بەرسڤ: ئەز حەز ناکەم گەشبینی و رەوشبینیا خۆ دگەل هندەك بۆچوونێن سیاسی تێکهەل بکەم، بەلێ بگشتی و لدەستپێکێ ژی بۆچوونا من ئەو بوو کو تورکیا گەفێن سەربازی بو بەزاندنا سنورێ هەرێما کوردستانێ، جارەکا دی دۆزا کوردی ئینا ناڤ ناوەندا بەحسێ دبلوماسیا جیهانی، و ئەو هەلویستێن ژ دەولەتێن ئەندام د ئێکەتیا ئەوروپی دا هاتینە وەرگرتن زێدەتر خۆ نێزیکی بۆچوونا کوردی دکەن، کو کێشە دڤێت ب دیالوك و ئاشتێ چارەبیت. لێ مخابن هندەك جاران لایەنێ کوردی ژی رۆل هەبوویە دگەرمکرنا قەیرانێدا، کو ب قەناعەتا من ئەو داخویانی دبەرژەوەندا کێشا کوردی دا نینە، چونکە ئەم نەشێین ب هێزا چەکداری روی ب روی تورکیا ببین و ئەڤە راستیەکە و ناهێتە ماندل کرن. هەروەسا ئەم مللەتەکین هەر چەندە ئەم کێشا خۆ بشێوەکێ کو ب قوربانی دمێژوویێ دا بنیاسینین باشترە ژ وێ چەندێ کو ئەم مللەتەکێ چەکدارین و دێ شێین وەلاتەکی خراب کەین.

ل بشێوەکێ گشتی تانهو دبلوماسیەتا کوردی یا سەرکەفتی بوویە.

:کتور هزرا گەلەك سیاسیێن کوردی عەرەبی بۆ هندێ دچیت کو ئەگەر سەرکردایەتیا کوردی ئەڤ قەیرانە نە ئێخستبا د قالبەکێ عیراقی و دستووری دا، دبیت و رەوشەکا دیتر هەبا، چونکە هەر زوی شاندێن سیاسیێن کوردی چوونە پەرلەمانێ بەغدا و تورکیا وەسا دا خویا کرن کو باشوورێ کوردستانێ پارچەکە ژ عیراقێ و تاڤێ گاڤێ ئەڤ گرێکە هێدی هێدی یا دهێتە ڤەکرن. ب رەئیا تە ئەگەر جارەکا دی ئەڤێ قەیرانێ دەست پێکر، کورد پەنایێ بو بەغدا نەبن و کورد خودان دبلوماسیەتەکا سەربخۆ و ئازاد بن د هەر قەیرانەکێدا بیت؟

بەرسڤ: من دڤان چوار سالێن دوماهیێ دا دگەلەك نڤیسین و راگەهاندنێن خودا داکوکی ل وێ چەندێ کریە کو کوردا کەمتر خەمیەك مەزن کریە ل وەختی کەفتنا رژێما عیراقێ، دبلوماسیەتا خۆ ل جیهانێ تەجمید کریە و باشترین دوو دبلوماسیێن خۆ (بەرهەم صالح و هوشیار زێباری) ئێخستینە دخزمەتا عیراقێدا.

ئەوێن دبێژن کو عیراقێ رولەکێ پوزتیڤ هەبوو کو هێرشا تورکی راگریت ئەو ب خەلەت دا چووینە.

> **ئەز باوەردکەم دڤۆناغا بهێت دا پاکستان سەرئێشا مەزنە بۆ جیهانێ و بتایبەتی بۆ ئەمریکا و پاکستان سەرێ وی کڤانێیە یێ کو دبێژنێ کڤانێ قەیرانێ (قوسة الازمة) کو ل پاکستانێ دەستپێدکەت و ل لوبنانێ لسەر سنورێ ئسرائیل بدویماهیك دهێت**

ئەز باوەردکەم نیەتا بەغدا ئەڤرۆ ژی گەلەك ژ یا تورکیا باشترنینە هەڤبەر باشوورێ کوردستانێ و ئەو داخوانیێن (شەهرستانی) یێن دەردچن گەلەك بیرا مە ل رژێما دکتاتوری دئینن هەر ژ رژێمێن عیراقێ یێن مەلکی و جمهوری و بەعسی.

چارەسەریا کێشا کوردی د چارچووڤێ عیراقێ دا. کو ئەم بێ عیراق د لاوازین و بێ هێزین، ئەڤ هزرە ئەڤرو رەوشا کوردستانێ گەلەك ب سالێن (١٩٧٤) دچیت چونکە بەشێمان و پاشەکشەکا دی هەیە. و حەز دکەم ئەز یێ خەلەت بم، کو ب دیتنا من هەر وەختێ کاودانێن ئیمناهیێ ل بەغدا بەرەڤ باشتر بچن، دەنگێ

بەغدا دێ لسەر مە بلند تر لێ هێت و بەغدا دێ هەول دەت وێ ئازادیا دەستێ مەدا هەی کێمتر بکەتن و بەغدا حەز ناکەتن کو کورد خودان نەفتا خوبن و دەستهەلاداری لسەر خەلکێ خۆ هەبیت. بەغدا حەز ناکەتن کورد ببنە خودانێن کەرکوك و ماددێ (١٤٠) جێ بەجێ ببیت، بەری سالەکێ ژی من گوتیە ئەو ماوێ هاتیە تەرخانکرن بو ماددێ (١٤٠) جێ بەجێ نابیت و دوەختێ خودا جێ بەجێ نابیت.

ئەم کورد ل باشووری کوردستانێ پێدڤیە چاڤەرییێ وێ چەندێ بین کو رۆژ بو رۆژێ (بەغدا) دێ فشارا خۆ لسەر مە زێدەتر لێ کەتن، و پەشێمانیا وان لسەر مەسەلا دستووری عیراقێ و بابەتێن پێك هاتنێن ئیستراتیجی دگەل کوردا زێدەتر لێ بکەتن

چونکە بەداخەوە بەغدا رۆژ بو رۆژ سیاسەتەکا وەسا بکاردئینیت کو خۆ ڤەدزینە ژ وان تشتا یێن کو وان بخۆ ئیمزاکرین.

ئەڤرۆ پاشەکشیەك جدی ل بەغدا هەیە، ئەڤەژی مخابن دوەختەکیدا دهێت کو فشارا تورکی لسەر مەزێدە دبیت. لێ ب دیتنا من تێگەهشتنەکا کوردی راستەوخو دگەل تورکی و لسەر چ بنیاتەکی ببیت ب پێدڤی دزانم چ پرۆژێن وەبەرهێنانێ بن یان بەشدارییێ دپرۆژێن نەفتێ دابکەتن.

بدیتنا من باشووری کوردستانێ ئەڤرۆکە کەفتیە دناڤبەرا دوو فشارا دا (فشارا بەغدا و فشارا تورکیا). ئەوێن دبێژین ژبەر هەلویستێ بەغدا یێ پوزتیڤ تورکیا پاشەکشەکر دخەلەتن.

دکتور ئاشکرایە کو هەمی تشتەکێ مە تورکی یە ئانکو ژیانا مە بێ ی کەرستێن تورکی ب رێڤە ناچیت، و عیراقێ هەمان هەلویست لگورەی دیتنێن تە هەڤبەر کوردان وەرگرت، هینگێ کورد بەرەڤ کیڤە؟!

بەرسڤ: قەیران گرفت نینە، چونکە نیڤا وێ ئاریشەیە و نیڤا دی پێچبوونن (امکانات)، بۆ نموونە قەیرانا ڤێ دویماهیێ یا تورکی کو گەلەك (امکانات) لبەر کوردا ڤەکرن و گەلەك خالێن سیاسی و دیبلوماسی بۆ کوردان هاتنە تومارکرن و دهێتە گوتن کو سەرۆك وەزیرێن تورکی (رەجب تەیب ئەردوگان)، پرۆژەکێ تێر و

تەسـەل بـۆ چارەسـەریا کێشا کـوردی ئامادەکریـە و ئـەو پـرۆژە (پـەکك) ژی بخوڤـە گرتیە و د ڤێ سەرەدانا دوماهیێ بۆ ئەمریکا دگەل سەرۆك بۆشی بەحس کریە.

دکتور لدۆر پرۆژێ تە یێ کو لڤێ دوماهیێ تـە ئاراسـتەی سـەرکردایەتیا کـوردی کری ب کونفدرالیەتێ دگەل تورکی، مەرەما تە ئـەوە کـو ڤەقەتیانـەکا رەهـ و ریشـالی ژ عیراقێ؟

بەرسـڤ: ڤەقەتیانـەکا بـەردەوام و رەهـ و ریشالی، بـەلکو شـێوەکێ گەلـەکێ تازەیـە بـۆ سیاسـەتکرنێ. ب دیتنـا مـن مـافێ کوردایـە وەکـی هـەر مللەتـەکێ دیـتر بەحسـێ چل پێنجی سالێن داهاتی بکەتن.

چـونکە مـە بڤێـت نـەڤێت تورکیـا بـەرەڤ هنـدێ یـە کـو ببیتـە ئەنـدام د ئێکـەتیا ئـەوروۆپی دا، و ئەگـەر نەبیتـە ئەنـدام ژی دێ کەڤیتـە د نـاڤ شـەراکەتەکا ئسـتراتیجی، ئـابووری، مـەدەنی و... هتـد، دا. بـاوەر دکـەم گرێـدانا مـە دگـەل تورکیـا هەژانـەکا مێژوویی د ناڤ مەسەلا کورد دا چێ بیت، ئانکو پێدڤیـە ئـەم بۆچـوونەکا نـوی بیننـە پێش، ئەو بۆچوونا نـوی وان لایـەنا ب داگیرکـەر و نەداگیرکـەر بشێوەکێ دی نێزیکی کێشا مە ببن، چونکە بەغدا و ئەنقەرە و تەهران هەر ئێك جهێ خۆیە.

هەروەسا پـرۆژێ دابەشـکرنا عیراقـێ لڤان سـالێن دوماهیێ دهێتـە بـەحس کـرن و جـارا دویمـاهیێ ژلایـێ سـەرۆکێ لیـژنا سیاسـەتێن دەرڤـە ل کونگرسـێ ئـەمریکی (جوزیف بایدن) ڤەبوویە کو سـەرکەفتن ب دسـتڤە نـەئینا، لێ بـدیتنا مـن بەحسـکرنا ڤـی پـرۆژەی نیڤـا سـەرکەفتنا پرۆژەیـە، ژبـەر هنـدێ دبێـژم، هـەر پێشڤەچوونەك د بەرڤـەرارکرنا کـاودانێ ئێمناهیـا عیراقـێ دا چـێبیت، پاشڤەچـوونەکە دپەیوەنـدی و ئازادییـا کـوردی دگـەل حکمـەتا بەغـدا. ئـەم کـورد ل باشـوورێ کوردسـتانێ پێدڤیـە چاڤەریێ وێ چەندێ بین کو رۆژ بۆ رۆژێ (بەغـدا) دێ فشارا خـۆ لسـەر مـە زێـدەتر لێ کـەتن، و پەشـێمانیا وان لسـەر مەسـەلا دسـتوورێ عیراقـێ و بابـەتێن پێـك هـاتنێن ئیستراتیجی دگەل کوردا زێدەتر لێ بکەتن.

دکتور تە چ پێشبینی هەنە بۆ ئایندەکێ نێزیك لدۆر ڤان کێشـێن ئـەڤرۆ ل سـەر ئاستێ کوردستانێ و عیراقێ و هەرێمایەتی بگشـتی، هـەر وەکـی کـورد و مـاددێ (١٤٠) و

قـەيرانێن تــوركی و ئيرانــی دگـەل كــوردان و ئـايــا نەخشــەكێ ڤەشــارتی لدەڤــەرا هەرێمايەتی هەيە خەلك نزانيت؟

بەرسـڤ: مـن بـاوەری ب چ نەخشـێن ڤەشـارتی نينـە، بـەلێ ب هنـدەك بەلگـەنامێن گەلەك گرنگ كو هەتا نوكە ئاشكرا نەبووينـە كو وەكی دەق ئاشكرانەبووينە، ئێك ژوان هـزرا يـا كـو مـن بەحسـكری (كونفدراليـەت) بـوو ل سـالا (١٩٩٢) ل ئاسـتێ كونگرێســی درونيشــتنەكا گرتــی دا بەحســكريە و كومەلــەكا بســپۆرێن هــەرە پێشكەفتيێن ئەمريكی پرۆژەك دانايـە بنـاڤێ (ئمبراتوريـەتا ئوسمانيـا تـازە) هـزرا وی پرۆژەی ژی ئەوە، كو ئەمريكا بتنێ نەشێت ب هەمی ئەركا ل دەڤـەرێ رابيـت، بـەلكو پێدڤيە هندەك ئەكتەرێن بهێز ل دەڤەرێ هەبن، هاريكاريا سياسەتا ئـەمريكا بكـەن و ئێـك ژوان بۆچـوونا ئـەو بـوو كـو بـازنێ كاريگـەريا تـوركی زێـدەبيت، و هەلوشـاندنا دەولەتا عيراقێ و ئەو پارچە بكەڤيتە سەر توركيـا و چارچوڤەكرنا ئيرانـێ بشـێوەكێ جـوگرافی و هەروسـا كاريگـەريا ئـەمريكا ب رێكـا بـەرفرەهكرنا كاريگـەريا توركيـا ل كەنداڤێ عەرەبی نێزيك بيتەڤە.

ژلايـەكێ ديڤـە ئـەز دبينـم كـو پێدڤيـە ئـەم بـازنێ رۆژهـەلاتا ناڤەراسـت بـەرفرەه بكەين و پاكستانێ ژی بێخينە دناڤ ڤی بازنـەی دا و بكەينـە خالـەكا هـەرە سـەرەكی و بالكێش، و ئەز باوەردكـەم دقۆناغـا بهێـت دا پاكسـتان سەرئێشا مەزنـە بـۆ جيهـانێ و بتايبەتی بۆ ئەمريكا و پاكستان سـەرێ وی كڤانیـیە يـێ كـو دبێـژنێ كڤـانێ قـەيرانێ (قوسـة الازمـة) كـو ل پاكسـتانێ دەسـتپێدكەت و ل لوبنـانێ لسـەر سـنورێ ئسـرائيل بدويماهيك دهێت.

ئەگەر پرسيارەك مە نەگوت بيت؟

بەرســڤ: باوەردكــەم پرســيارێن گەلــەك هەمەلايــەنی و گــرنگ بــوون و مــن چ زێـدەكرنێن دی نيـنن و گەلـەك سوپاسـيا كۆڤـارا مـەتين دكـەم، هـەر جـارا دهـێم بخوشحالی ڤە سەرەدانا كوڤارێ دكەم ب چاڤپێكەتن و بێ چاڤپێكەتن.

زۆر سوپـاس؟